

UIT RIJNLANDSE VERENIGINGSBLADEN

Bij de geboorte van een nieuwe (sub-)rubriek

In de redactie van deze website is onderwerp van discussie geweest de wens om te komen tot nog meer, nog actueler berichtgeving over wat er in de Rijnlandse verenigingen en stichtingen op oudheidkundig gebied leeft en geproduceerd wordt.

Vrijwel alle stichtingen en verenigingen hebben wel een orgaan, tijdschrift, jaarboekje of hoe ook genaamd en hoe (soms weinig) frequent verschijnend ook. Hoewel de moderne media (vooral Facebook en Instagram) steeds meer aandacht krijgen en in sommige plaatsen een soort historische rubriek in een plaatselijk blad verzorgd wordt, hebben ze vrijwel allemaal nog een uitgave op papier. Sommige bij Rijnlandsgeschiedenis aangesloten verenigingen/stichtingen geven op deze website al heel wat prijs over de inhoud van hun orgaan, maar de meeste houden dat gedurende een aantal jaren nog terug omdat hun orgaan ook als losse exemplaren verkocht wordt. Maar juist in die gevallen moet iedereen het toch wel toejuichen als er aandacht aan de artikelen in dat orgaan geschonken wordt. Dat kan in de vorm van recensies en besprekingen, graag natuurlijk zeer positief, maar bij een onafhankelijke geest ook wel eens wat door negatieve opmerkingen gekleurd.

Nu zou men kunnen zeggen: kopieer het 'voorwoord' of introductie door de (hoofd-)redacteur van het orgaan; die heeft altijd een zeer positief woord over voor alle artikelen. Maar afgezien van dat dat niet zomaar kan en mag, in die voorwoorden zal je nooit ook maar het minste negatief geluidje horen. Dan is het oordeel van een belezen, ervaren, kritisch, doordenkend recensent wellicht te prefereren, omdat auteurs en redacties daar zelfs nog wel eens van kunnen leren. En een welopgevoed recensent zal bij lofwaardige artikelen zeker de loftrumpet steken, maar al te slechte artikelen niet tot de grond toe afkraken, maar (misschien wel iets hooghartig) domweg negeren of er toch nog wel wat positiefs in vinden.

In onze regio verschijnt er heel veel. Hieronder wordt een poging gedaan een opsomming te geven van alle papieren organen van alle verenigingen en stichtingen (dus niet musea, oudheidkamers, archiefdiensten e.d., tenzij er sprake is van een soort gemeenschappelijk orgaan). Als deze lijst aanleiding geeft tot aanvullingen of opmerkingen, dan vernemen wij die graag.

Aarlanderveen (het oude dorp):	zie Alphen aan den Rijn.
Alkemade:	Alkmadders
Alphen aan den Rijn:	De Viersprong
Benthuizen	
(met het vroegere Benthorn):	Benthuizer Turfjes
Bodegraven:	Borreftse berichten, en meer regionaal: Heemtijdinghen
Boskoop:	Paktijd
Hazerswoude:	de Hazelier
Hillegom:	Hangkouserien
Hoogmade:	Jacobsladder
Katwijk:	Ledenblad
Koudekerk aan den Rijn:	voorheen Jaarboek Historisch Genootschap, nu Het Torentje (digitaal)
Leiden:	het befaamde Leids Jaarboekje, dat ook artikelen over de regio opneemt; meer voor nieuwsberichten: Oud Leiden Nieuws en de digitale maandelijkse Nieuwsbrief
Leiderdorp:	Nieuwsbrief van het Leiderdorps Museum

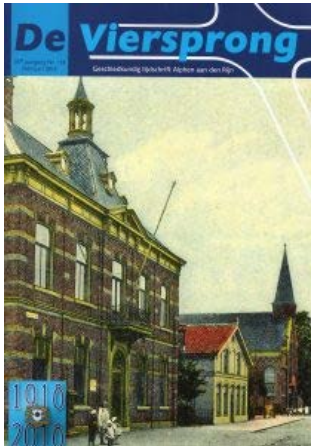
Leidschendam:	Erfgoednieuws
Leimuiden en Rijnsaterwoude:	Tijdinghen
Lisse:	VOL Nieuwsblad. Cultuur-Historische Vereniging "Oud Lisse"
Nieuwkoop en Noorden:	Rondom Niewecoop
Nieuwveen:	De Baardman
Noordwijk:	de Blauwdotter en (voor de oude dorpskern van Noordwijk) Kernpunten
Noordwijkerhout:	NoVaTo-bode
Oegstgeest:	Over Oegstgeest
Reeuwijk:	
Rijnsaterwoude:	zie Leimuiden
Rijnsburg:	Jaarboekje Oud Rijnsburg; na 2009-2010 en 2013-2015 niet meer verschenen
Sassenheim:	de Aschpotter
Stompwijk:	Stompwiic
Ter Aar:	Vosholkroniek
Valkenburg aan den Rijn	Nieuwsbrief Oud Valkenburg
Voorhout:	Dwars Op
Voorschoten:	Nieuwsbrief OGLV
Waddinxveen:	Het Dorp Waddinxveen
Warmond:	De Hekkensluis
Wassenaar:	
Woubrugge:	zie Hoogmade
Zevenhoven:	zie Nieuwveen
De Zilk:	Terra Salica
Zoetermeer-Zegwaard:	't Seghen Waert
Zoeterwoude:	Suetan
Zwammerdam:	Ons Zwammerdam

Hieronder volgt een eerste proeve. Het zal meteen duidelijk zijn dat het volstrekt onhaalbaar is om op dezelfde manier *alle* hierboven genoemde organen te lezen en bespreken. Zelfs al wordt zo'n taak verdeeld over tal van mensen: dit is al te veel gevraagd. De redactie van deze website bestaat uit mensen die toch al allerlei andere functies bekleden, en pensionado of niet, een dag telt maar 24 uur, en hele dagen alleen maar organen van historische verenigingen zitten te lezen, houdt ook nog eens niemand vol. Misschien kon dat vroeger nog (het aantal bladen dat b.v. prof. dr. H.P.H. Jansen bijhield en vaak uitvoerig besprak, grensde aan het ongelofelijke, geteld bij het werk dat hij als gewoon hoogleraar had, ook als promotor met tal van promovendi, lid van ongehoord veel commissies en dergelijke, en ook nog boekenschrijver – maar helaas is hij niet oud geworden; overleden 1985).

Wij voorspellen dus helemaal niets, maar zo af en toe zal er in deze nieuwe (sub-)rubriek wel eens wat over een orgaan geschreven gaan worden. Wij hopen dat dit initiatief velen mag bevredigen. Voor reacties: redactie@rijnlandgeschiedenis.nl

Alphen aan den Rijn

De Viersprong. Geschiedkundig tijdschrift Alphen aan den Rijn, 35^e jrg. nr. 134, februari 2018.

Omdat het op 1 januari honderd jaar geleden was dat de gemeenten Alfen (of Alphen), Aarlanderveen en Oudshoorn samengevoegd werden tot de nieuwe gemeente Alphen aan den Rijn, staat dit nummer geheel in het teken daarvan. Een groot artikel van de Alphenese geschiedenisstudent *Mark Poldervaart* gaat met name in op de argumenten pro en contra die in die tijd bij de bestuurders, politici en publiek te pas en te onpas gebruikt werden om de samenvoeging te bewerkstelligen of te dwarsbomen. Daarbij gaat hij zeer uitvoerig in op allerlei theorieën die in dit soort zaken een rol spelen. Dit getheoretiseer heeft kennelijk ook de redactie bezwaard, zodat die het hele artikel flink bewerkt heeft. En toegegeven: bij het schrijven van een wetenschappelijke verhandeling schijnt het een doodzonde te zijn als er niet een (soms achteraf bedachte?) vraagstelling aan voorafgaat, terwijl voor een leuk artikel dat doorgaans de dood in de pot is. Per saldo leest het artikel nog niet echt goed, maar het kan er mee door. Op zich is die vraag: 'Hoe kwam in 1915 het proces op gang dat drie jaar later eindigde in de samenvoeging?' vrij onschuldig. Inderdaad: wie gaven de stoot daarvoor? In wezen was het iets wat al langer leefde, maar als kennelijk volstrekt onhaalbaar geen rol speelde. Hints daarnaar vonden wel onvoldoende weerklank en kregen geen gevolg.

Pas de ontslaaanvraag wegens gezondheidsredenen van de burgemeester van Aarlanderveen Van der Lee begin januari 1915 was de trigger: een soort burgerinitiatief van W.C. van der Ree, uitgever, A.W. Voors, directeur van de Martha Stichting (onder de gemeente Aarlanderveen), J. Breukel, een winkelier, H.J. Lemkes, kweker, en ds. J. Gispén van de Gereformeerde Kerk van Alphen stelde een verzoek op om de gemeenten Alphen en Aarlanderveen te combineren (merkwaardig is dat Oudshoorn toen kennelijk niet in het vizier was), en dit werd door 161 Aarlanderveeners en 171 Alphenaren ondertekend. Opdat er geen nieuwe burgemeester van Aarlanderveen meer benoemd zou worden (of dat nog wel gebeurde, vermeldt deze historie niet) betrokken zij ook Gedeputeerde Staten en zelfs Hare Majesteit (in feite dus de Minister van Binnenlandse Zaken) hierbij, en die namen dan ook eigenlijk het initiatief over door de twee gemeentebesturen, maar ook dat van Oudshoorn, om een standpunt te vragen. Dit leidde tot flinke onderlinge tegenstellingen, die vooral bij de tegenstanders vertaald werden in financiële vragen, zoals de hoogte van de belastingen na de samenvoeging (Alphenaren wilden niet meebetalen aan verbetering van de povere toestanden onder Aarlanderveen).

Van de besprekingen in de gemeenteraden, indien althans openbaar (er wordt niet vermeld of ook notulen van besloten raadsvergaderingen geraadpleegd zijn), wordt uitvoerig verslag gedaan. Natuurlijk kwamen er allerlei mitsen en maren, en sommigen wilden maar een gedeelte van Aarlanderveen overnemen, maar in principe was de politieke elite van beide dorpen niet afwijzend, al stemde b.v. de Raad van Aarlanderveen op 4 februari 1915 met 6 tegen 3 tegen samenvoeging. Opvallend is dat dit bericht in de Raad van Oudshoorn op 25 maart tot een haast volstrekt tegenovergestelde reactie leidde: men was, met enige bedenkingen, unaniem vóór. Gedeputeerde Staten en Binnenlandse Zaken trokken hieruit de conclusie dat alle drie gemeenten samengevoegd zouden moeten worden en maakten een wetsontwerp. Nu was Aarlanderveen ineens de grote voorstander, al bleek in de vergadering op 4 augustus 1915 W.C. van der Ree de laatste grote tegenstrever te zijn. Hij heeft dezelfde naam als degene die een half jaar eerder de aanstichter van de beweging tot samenvoeging was, maar er wordt niet uitgelegd of dit een toevallige naamgenoot

was of dat dezelfde man radicaal van overtuiging veranderd was, en waarom dan wel niet. Zijn gesputter hielp niet: met 8 tegen 1 stem ging de Raad akkoord met samenvoeging. In een apart hoofdstukje wordt ook nog even ingegaan op de rol van de lokale pers, maar daarin is nooit veel bericht en al helemaal niet in overduidelijk positieve of negatieve zin.

In een volgend artikel over 'Toch geen Aarlanderveense straat' geeft gemeentearchivaris *Van 't Riet* heel kort de geschiedenis van de samenvoeging weer ('Van de opeenvolgende stemmingen en allerlei andere verwickelingen zou een roman te schrijven zijn. Zo werd in de Aarlanderveense gemeenteraad van eind december 1916 gebruik gemaakt van de afwezigheid van drie tegenstanders om een motie aan te nemen waarin de minister werd verzocht de samenvoeging te willen bespoedigen!' – waarom heeft hij zelf die roman niet geschreven?) en gaat dan in op het omdopen van dubbelvoorkomende straatnamen. In de nieuwe gemeenteraad werd voorgesteld om het dorp Oud-Aarlanderveen te gaan noemen, maar uiteindelijk kwam het besluit om er Aarlanderveense straat van te maken. Dit viel bij de dorpsbewoners heel erg slecht en de eerstvolgende raadsvergadering werd het besluit gauw teruggedraaid: het bleef gewoon Aarlanderveen.

En natuurlijk besluiten de gewone verenigingszaken als een agenda, excursie, tentoonstelling en correcties op eerdere artikelen dit weer zeer leesbare nummer.

Lisse

VOL Nieuwsblad, jaargang 16, herfst 2017. In de losse verkoop € 5,--.

Dit orgaan van de Cultuur-Historische Vereniging "Oud Lisse" telt 32 blz. en is waar mogelijk in kleur; op zich een lust voor het oog. Op de voorplaat is een schilderijtje van de plaatselijke huisschilder Gerbrand Slegtkamp afgebeeld, te dateren tussen 1858 en 1903. Het stelt de oude RK St. Agathakerk voor, die op 19 juni 1843 ingewijd was. De redactie heeft er een mooie foto bijgevoegd van de interieurdecoraties ter gelegenheid van het vijftigjarig priesterfeest in 1895 van pastoor H. van Vlasselaar (overleden 8 januari 1901). Die decoraties waren in die tijd heel gebruikelijk en ook van elders zijn dit soort foto's bekend (o.m. van Zoetermeer). Dan volgt een heleboel actualiteit; zo te lezen zit Oud Lisse bepaald niet stil.

Daarna een verhaal, in feite een aangekleed interview, met mw.

Guicherit, met wortels in Indië en Suriname. Dat is uit de titel ('Van ver gekomen'. Indië deel 1) af te lezen. Namens de genealogie groep behandelt *Dirk Floorijp* een weddenschap uit 1616, waar natuurlijk ruzie over ontstaan was en waaraan schepenen een einde moesten maken. Er was gewed dat een proces, dat hing voor het Hof van Holland tussen de bestuurders van Lisse en de inwoners aldaar over een niet-genoemde zaak, door de ene dan wel de andere partij gewonnen zou worden, met als inzet een Spaanse mat (een zilverstuk van 8 realen, voor die tijd een flinke waarde). Uiteraard wordt op tal van facetten dieper ingegaan, maar het resultaat blijft een beetje onbevredigend.

Daarna volgt een aardig artikel uit de welversneden pen van *Arie de Koning* over de vlasindustrie in Lisse. Dat vlas kwam van de Zuid-Hollandse eilanden en werd in Lisse (en Rijnsburg en Sassenheim) bewerkt tot vezels die gesponnen en geweven konden worden. Op een indringende manier wordt beschreven hoe ieder jaar als de vloot met vlasschepen in aantocht was, de Haven schoongemaakt werd en na verkoop van het vlas aan de meestbiedenden door dezen over het Klopperslaantje naar de Klopperslanden gebracht. Daar werd het in de sloten geroot en daarna gedroogd, wat voor een gruwelijke stank zorgde – leuk voor de bewoners van de buitenplaatsen, al waren die tegen die tijd al

wel naar hun stad teruggekeerd. Tot halverwege de achttiende eeuw was dit een flinke bron van werkgelegenheid.

Daarna behandelt *Deen Boogerd* vuurwerk: 'Vuurwerk geeft altijd gedonder'. Wanneer er in Lisse voor het eerst vuurwerk afgestoken werd, vertelt hij niet; wel noemt hij het vuurwerk in Leiden bij de troonsbestijging door Willem III en Mary Stuart II in Engeland in 1689. In 1773 werd op Oudejaarsdag nog eens door het plaatselijk bestuur verboden om met pistolen of andere geweren te schieten of buskruit tot ontploffing te brengen. Pas in de jaren vijftig van de twintigste eeuw begon het afsteken van vuurwerk echt een zaak te worden, gevolgd door het in de fik steken van autobanden enz. Om een soort eigenlijk levensgevaarlijke carbid-bommen te maken kon je ingrediënten bij Klaas Dreijer in de Kanaalstraat kopen. Het besluit met een aardige anekdote over het anti-vuurwerkbeleid van burgemeester De Graaf, die als dank de hele dorpsjeugd op zijn stoep kreeg en zich gedrongen voelde de politie te bellen om een einde te maken aan de orgie aan lawaai.

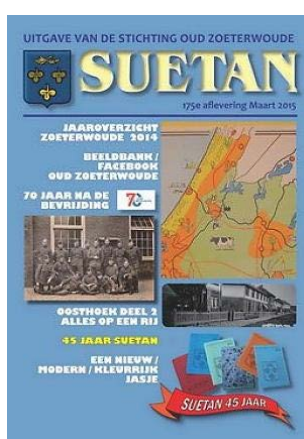
Dan is er een collage van boekhoudkundige papieren van landbouwer Vreeburg, waarin "Het rijden der koeien" belicht wordt: de fokstier(en) moest bij de melkkoeien voor nageslacht zorgen. Alle data daarvan werden heel accuraat genoteerd, net als recepten 'voor het afgaan der nageboorte der koeijen', voor mond-en-klauwzeer en ga zo maar door; voor iemand met agrarische interesse best interessant, al was deze boer misschien geen modelboer.

Annette Heus geeft hierna een levensbeschrijving van Johannis (Jo) de Kooker, rijwielhersteller en Solex-verkoper, die na zijn dienstitijd bij het Regiment Wielrijders verslingerd geraakt was aan de fiets en daar de rest van zijn leven een passie voor zou houden. Vooral ter promotie van de Solex deed hij heel veel. Als extra wordt zijn kwartierstaat gegeven, waarbij blijkt dat zijn voorouders van vaderskant allemaal uit Zeeland (met name Breskens) komen.

Al met al een zeer gevarieerd en zeer leesbaar tijdschrift, waar de redactie trots op mag zijn!

Zoeterwoude

Suetan. Stichting Oud Zoeterwoude 184^e aflevering. Juni 2017. 44 blz.

Na het gebruikelijke 'Van de voorzitter' en iets over de introductie van een nieuwe huisstijl en een lijst van schenkingen van spulletjes voor Oudheidkamer Suetanborgh, opent *Freek Versteegen* met een soort biografie van Leo van der Valk en zijn voor- en nageslacht, bekende telers en verkopers van bloemen en planten. Daarna volgt 'Tumult rond de Dorpskerk' van Hans van der Does. Dit gaat over de beruchte dominee G.A. Duijtsch, die van 1798 tot zijn afzetting in 1805 een leven vol wangedrag en ruzie leidde. Dat geeft heerlijk veel schriftelijke neerslag en dus nu de gelegenheid dat weer helemaal op te rakelen, met alle gedoe in de classisvergaderingen, bemiddelaars die weinig voor elkaar kregen, een soort scheuring in de Kerkeraad en gemeente gratis erbij. Leuk om nu te lezen, maar wellicht minder leuk als je daar in die tijd er middenin zat.

Daarna komt de vijftigjarige geschiedenis van drumband/drumfanfare VIOS (Vooruitgang Is Ons Streven) aan bod. *Gerard van der Hoeven* heeft daar veel werk van gemaakt, vooral ook door het interviewen van betrokkenen. Hier worden vooral de beginjaren behandeld, met een doorgaans lege kas maar veel wensen t.a.v. uniformen en instrumenten.

Jan van Gent behandelt daarna 'Het boerenerf'. Van een onderwerp waar hij heel veel van af weet, getuige ook het boekje dat hij daarover geschreven heeft, geeft hij in kleine blokjes een aantal aspecten, zoals de toemaak van het land (een mengsel van mest en bagger, die over het weiland

werd uitgespreid ter bemesting), optrekjes op het boerenerf als houtschuur, varkenshok, kippenhok, wagenschuur en paardenstal, en in de boerderij de kaaskamer. Op het erf lag een zandhoop (als de boer zand op de grond van de stal strooide waar de koeien lagen) en ook de moestuin, boomgaard, bleek en voordroogkuilen worden besproken, en onvermijdelijk ook de plee. Kleine diamantjes die samen een fonkelend collier vormen!

Tot slot behandelt *F.J.A.M. van der Helm* een proces voor het Hof van Holland uit 1480 wegens een overval in de Weipoort, waar de boerderij van Willem Dircxsz. doelwit was een drietal overvallers. Zij roofden mooie juwelen en 100 Rijns gulden (voor die tijd een fortuin). Nu kende Willem zijn pappenheimers en klaagde ze aan, maar zoals zo vaak in dat soort zaken: de vogels waren al gevlogen en de eeuwigdurende verbanning zal ook wel geen indruk gemaakt hebben. Misschien nog wel de confiscatie van hun bezittingen, maar daar had Willem niets aan, want de wellicht niet al te rijke opbrengst daarvan verdween in de bodemloze schatkist van de overheid. Willem moest dus zelf zijn schade maar lijden en was wellicht ook nog eens proceskosten kwijt. Wie procedeert over een koe, geeft er nog wel eens een toe...

Het blad besluit met een Foto uitgelicht, in dit geval een foto uit september 2011 van de verbreding van Rijksweg A4. Zo kort geleden en zo totaal veranderd... Ook dit blad verdient alle lof.

Holland

Historisch tijdschrift Holland 49ste jaargang nr. 4, 2017. P. 157-204.

Deze aflevering heeft als thema 'De nieuwe middeleeuwen' en gaat uiteraard niet alleen over Rijnland, maar de hele provincie. Toch is dit een signaleringswaardig blad.

Na een redactioneel volgt een artikel van *Claudia Fris* over Humor in de sproken van Willem van Hildegaersberch. Diens taal en dichtkunst vergt veel van de lezer, al is het aantal citaten miniem; hoewel zaken als scabreuze humor, spot en ironie bij velen een glimlach op het gezicht zal toveren, is dit toch meer voer voor specialisten en het is de vraag of die sproken ook in Rijnland bekend waren.

Patrick Naaktgeboren gaat in op de Stadsplanning in laatmiddeleeuws Dordrecht, waar wellicht wat nuttige parallellen voor Leiden gevonden worden, maar voor de regio is dit niet echt van belang.

Iets anders is het artikel van *Rombert Stapel*, 'Holland rond 1500. Een geografische verkenning van de *Enquete* (1494) en *Informacie* (1514)'. Die twee uiterst belangrijke bronnen voor de kennis van het leven ook op het platteland zijn al eindeloos vaak onderwerp van studie geweest, maar nu wordt voor het eerst die informatie gekoppeld aan met behulp van GIS gemaakte kaarten. Dat levert inderdaad een set prachtige kaarten op, waarop zaken in kleuren in één oogopslag duidelijk gemaakt worden. Met behulp van soms zeer felle kleuren worden bijvoorbeeld grondgebieden duidelijk ten opzichte van elkaar gescheiden. Nu zijn de grenzen vele eeuwen ongewijzigd gebleven, maar doodeenvoudig is deze klus zeker niet geweest. En dit is eigenlijk alleen nog maar een begin; er zijn technisch en qua onderzoeksvragen nog talloze mogelijkheden. Ook Rijnland zal daar veel nut van hebben.

Hierna volgen wat kleinere bijdragen. *Ad Tervoort* bespreekt een aan de 'Meester van de Levensbron', die werkzaam was in Haarlem tussen ca. 1500 en 1510, toegeschreven topstuk 'De Gregoriusmis', een altaarstuk dat nu in Museum Catharijneconvent in Utrecht hangt.

Daarna geeft *Anna Dlabacová* een fraai geïllustreerd overzicht van 'Het Hollandse gedrukte boek in de overgangperiode van handschrift naar druk'. De plaatjes in de gedrukte boeken, zelfs

wiegedrukken, werden ingekleurd en daar gaat zij dieper op in. Met name een in 1480 in Gouda gedrukt boek uit de Koninklijke Bibliotheek met een bezittersnotitie belicht zij, maar de transcriptie en datering zijn bepaald niet ontwijfelbaar. Zo is de datering pertinent onjuist: Sint Jans Onthoofding is 29, niet 28 augustus, de voornaam Diene moet als Duve gelezen worden, en de interpretatie is voor velerlei uitleg vatbaar, waarbij het nog maar de vraag is of de door de auteur gegeven uitleg wel de juiste is. Toch is dit een heel leesbaar en belangrijk artikel, dat een tot nu toe eigenlijk nog nooit diepgaand besproken aspect belicht.

En vanzelfsprekend worden signaleringen van boeken en andere gebruikelijke zaken gegeven, waarbij alleen nog van belang en zeer interessant is een bijdrage van *Ad van der Zee* over Hollandse 'vitten' op Schonen. Op de zuidpunt van het huidige Zweden waren nederzettingen waar Nederlandse vissers hun vis verwerkten. Iedere vissersplaats had zijn eigen vitte. Maar nadat begin 15^e eeuw de haring ineens wegbleef uit de Oostzee, vervielen die vitten spoedig. Daarna gingen de vissers hun haring aan boord kaken en zouten. De namen Katwijk en Noordwijk worden niet genoemd, maar het zou toch wel interessant zijn om te weten of die daar ook een vitte hadden. Maar misschien, als zij al zo ver naar het oosten gingen vissen, maakten ze gebruik van de vitten van b.v. Amsterdam, Brielle, Enkhuizen of Wieringen. Hier blijft dus nog wat te onderzoeken...